

ชื่อผลงานวิจัย (ไทย)

การพัฒนา (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์

ชื่อผลงานวิจัย (อังกฤษ)

Development of the Standard for Learning Resource Provision

ชื่อนักวิจัย

ศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล ว่องวาณิช

ปีที่ผลงานวิจัยเสร็จ

พ.ศ.2551

ประเภทของงานวิจัย

หลักสูตรและการเรียนรู้

คำสำคัญ

การพัฒนามาตรฐาน

ความเป็นมา/หลักการและเหตุผล

โลกในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางและรวดเร็วในทุกด้าน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า มีศักยภาพในการแข่งขันยืนหยัดอยู่อย่างมั่นคง สามารถดำรงชีวิตร่วมกับนานาชาติได้อย่างมีความสุขนั้น จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาเป็นเสมือนเครื่องมือสำคัญในการเปลี่ยนแปลง การปฏิรูปการศึกษาจึงมีความจำเป็นเพื่อให้การศึกษาสามารถพัฒนาคนได้

อย่างแท้จริงดัง “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542” และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 นับเป็นกฎหมายการศึกษาฉบับแรกซึ่งนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาในด้านต่างๆ

การศึกษาเพื่อพัฒนาได้อย่างยั่งยืนตลอดชีวิตนั้นจำเป็นต้องอาศัยศักยภาพของบุคคลให้ก้าวสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ในทุกเวลา และทุกสถานที่ แหล่งการเรียนรู้เป็นทรัพยากรสำคัญที่สามารถช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้ได้ตลอดเวลา รัฐบาลจึงให้ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้โดยกำหนดไว้ในมาตราที่ 25 ว่า “รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบให้พอเพียงและมีประสิทธิภาพ” การจัดตั้งและการดำเนินงานแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น จะต้องจัดทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยยึดหลักการพื้นฐานและแนวคิดที่ว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้กับทุกคนในทุกสถานที่ทุกเวลา แหล่งการเรียนรู้ของชุมชนมีอยู่จำนวนมาก ทั้งที่เป็นองค์กรจัดตั้งสถาบันในชุมชน วิถีชุมชน การประกอบอาชีพ ประเพณี พิธีกรรม และสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ (สุมน อมรวิวัฒน์, 2545) หากมีการจัดตั้งและดำเนินงานแหล่งการเรียนรู้ได้มากเท่าไร คนในชุมชนมีโอกาสดูแลเรียนรู้มากขึ้นเท่านั้น

แหล่งการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จำแนกออกเป็น 8 ประเภท ได้แก่ (1) ห้องสมุดประชาชน (2) พิพิธภัณฑ์ (3) หอศิลป์ (4) สวนสาธารณะ (5) สวนสัตว์ (6) สวนพฤกษศาสตร์ (7) อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และ (8) ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ จากการศึกษา พบว่าการจัดแหล่งการเรียนรู้มีปัญหามากประการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการสร้างและการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ปัญหาด้านการบริหารและการดูแลรักษา และปัญหาจากการใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน (สุมาลี สังข์ศรี, 2545) เช่น ปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่และประชาชนมีส่วนร่วมน้อย ไม่มีนโยบายหรือแผนงานที่ชัดเจนเกี่ยวกับการสร้างหรือการพัฒนา และเจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นแหล่งการเรียนรู้ ไม่มีการวางแผนการใช้ และการติดตามประเมินผลการใช้มีน้อย มีการใช้ประโยชน์ของแหล่งการเรียนรู้ไม่ เห็นความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ ไม่มีนโยบายชัดเจนว่าควรใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนหรือไม่ เป็นต้น

นอกจากปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว ในปัจจุบันเป็นยุคที่มุ่งเน้นการพัฒนาสู่มาตรฐานสากล จึงต้องมีการจัดการบริหารและดำเนินการให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ โดยมีการกำหนดมาตรฐานไว้เป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ทั้งมาตรฐานในระดับรัฐ ระดับประเทศ หรือแม้กระทั่งระดับนานาชาติ โดยมาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ในประเทศไทยนั้นเป็นมาตรฐานที่มีการจัดทำขึ้นและได้ประกาศใช้มาเป็นเวลานานแล้ว อีกทั้งบางแหล่งการเรียนรู้ยังไม่มีคำสั่งกระทรวงเพื่อจัดหมวดหมู่หรือยังไม่มีมาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่ชัดเจน นอกจากนี้การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาเฉพาะพื้นที่ และใช้ประโยชน์สำหรับการจัดการศึกษาในระบบเท่านั้น แต่การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยยังได้รับการสนับสนุนด้านการจัดแหล่งการเรียนรู้ไม่เพียงพอ

ดังนั้นเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ของประเทศไทยให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลก และการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา และพัฒนาสู่ความเป็นสากล จึงควรมีการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์องค์ความรู้ต่างๆ เพื่อจัดทำ (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ ในรูปของมาตรฐานทั่วไป การจัดแหล่งการเรียนรู้รวมทุกประเภท และมาตรฐานเฉพาะในการจัดแหล่งการเรียนรู้รวม 8 ประเภท เพื่อใช้เป็นมาตรฐานกลางในการบริหารการจัดการแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท และใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินผลการบริหารและการดำเนินงานของการจัดแหล่งการเรียนรู้ และการนำผลการประเมินไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการพัฒนาการจัดแหล่งการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ โดยมีวัตถุประสงค์ย่อยดังนี้

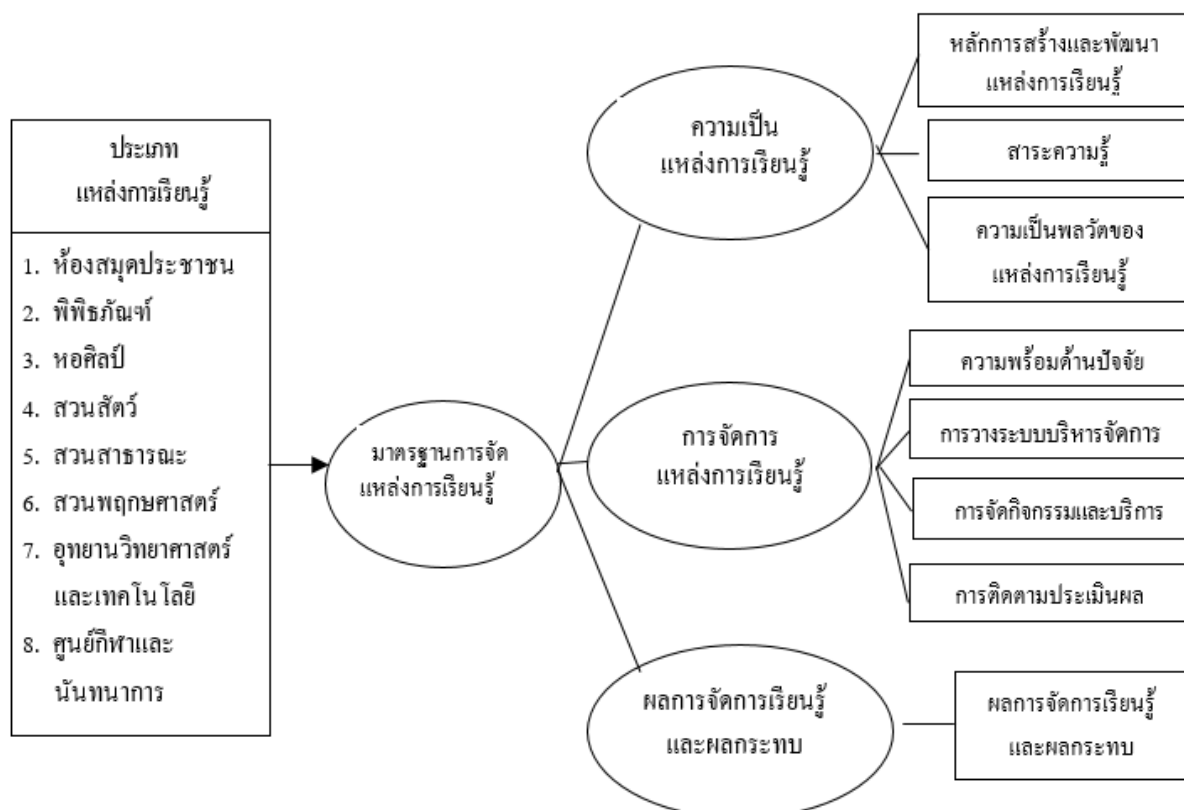
1. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์สาระเกี่ยวกับมาตรฐานและตัวบ่งชี้สำหรับมาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ จากแหล่งเอกสารต่างๆ
2. เพื่อนำผลการสังเคราะห์สรุปจากการวิจัยเอกสารในข้อ 1 มาจัดทำ (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย มาตรฐานทั่วไปของการจัดแหล่งการเรียนรู้รวมทุกประเภท และมาตรฐานเฉพาะการจัดการแหล่งการเรียนรู้แต่ละประเภทรวม 8 ประเภท มาตรฐานแต่ละชุด ประกอบด้วยมาตรฐาน 3 ด้าน คือ มาตรฐานด้านความเป็นแหล่งการเรียนรู้ มาตรฐานด้านการจัดการแหล่งการเรียนรู้ และมาตรฐานด้านผลจากการเรียนรู้และผลกระทบ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อ (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ โดยจำแนกเป็น 3 มาตรฐาน ได้แก่ ความเป็นแหล่งการเรียนรู้ การจัดการแหล่งการเรียนรู้ และผลจากการเรียนรู้และผลกระทบ โดยที่มาตรฐานความเป็นแหล่งการเรียนรู้ประกอบด้วย 3 มาตรฐานย่อย ได้แก่ หลักการสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ สาระความรู้ และความเป็นพลวัตรของแหล่งการเรียนรู้ มาตรฐานการ

จัดการแหล่งการเรียนรู้ประกอบด้วย 4 มาตรฐานย่อย ได้แก่ ความพร้อมด้านปัจจัย การวางระบบบริหารจัดการ การจัดกิจกรรมและบริการ การติดตามประเมินผล และมาตรฐานผลการจัดการเรียนรู้และผลกระทบประกอบด้วย 1 มาตรฐานย่อย ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสารเพื่อร่างมาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ความเป็นแหล่งการเรียนรู้ (2) การจัดการแหล่งการเรียนรู้ และ (3) ผลการจัดการเรียนรู้และผลกระทบ โดยที่แหล่งการเรียนรู้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแหล่งการเรียนรู้ประเภทที่จัดสร้างโดยรัฐ ประกอบด้วย 8 แหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสาธารณะ สวนสัตว์ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และศูนย์การกีฬาและนันทนาการ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ
2. การกำหนดกรอบการพัฒนามาตรฐานรวมการจัดแหล่งการเรียนรู้ และมาตรฐานเฉพาะการจัดแหล่งการเรียนรู้ทั้ง 8 ประเภท

3. การศึกษาเอกสารจากแหล่งเอกสารรวม 43 รายการ จำแนกตามประเภทแหล่งการเรียนรู้ 8 ประเภท และดำเนินการสังเคราะห์มาตรฐานและชุดตัวบ่งชี้การจัดแหล่งเรียนรู้จำแนกตามประเภทของแหล่งการเรียนรู้ทั้ง 8 ประเภท จัดทำเป็นรายงานการวิจัยและพัฒนามาตรฐานเฉพาะการจัดแหล่งการเรียนรู้ทั้ง 8 ประเภท จำนวน 8 เล่ม

4. การสังเคราะห์รายงานการวิจัยและพัฒนามาตรฐานเฉพาะการจัดแหล่งการเรียนรู้ 8 ประเภท จำนวน 8 เล่ม เพื่อจัดทำรายงานการวิจัยและพัฒนามาตรฐานรวมในการจัดแหล่งการเรียนรู้รวมทุกประเภท
5. การสรุปผลการสร้างและพัฒนามาตรฐาน และตัวบ่งชี้การจัดแหล่งการเรียนรู้ การเสนอรายงานให้คณะกรรมการนำ (ร่าง) มาตรฐานและตัวบ่งชี้การจัดการเรียนรู้ไปตรวจสอบ โดยจัดการประชุมกลุ่มย่อย (focus Group) ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 -10 คน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของ (ร่าง) มาตรฐานและตัวบ่งชี้การจัดแหล่งการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น
6. การปรับปรุงแก้ไข (ร่าง) มาตรฐานและตัวบ่งชี้การจัดแหล่งการเรียนรู้ ตามข้อเสนอแนะจากข้อมูลการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ และข้อมูลความคิดเห็นจากการจัดประชุมสัมมนา
7. การจัดประชาพิจารณ์ ใน 4 ภาค ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น ภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และนำข้อเสนอแนะมาพิจารณาปรับปรุง (ร่าง) มาตรฐานและตัวบ่งชี้การจัดการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ให้มีความสมบูรณ์ และสำรวจความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์เกี่ยวกับการยอมรับ ประโยชน์ และการนำไปใช้ ประกอบกับให้ผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์ประเมินตนเองตาม (ร่าง) มาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้น

เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยใช้แบบบันทึกแบบไม่มีโครงสร้าง รวม 2 ชุด ชุดแรกเป็นแบบบันทึกบริบทและการบริหารแหล่งการเรียนรู้ ชุดที่สองเป็นแบบบันทึกมาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย ประเด็น มาตรฐาน และตัวบ่งชี้ แยกเป็นประเด็น ตามกรอบการพัฒนา มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การพัฒนา (ร่าง) มาตรฐาน และตัวบ่งชี้ ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และการสังเคราะห์ข้อมูล
2. การประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติของแหล่งการเรียนรู้ตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้น รวมทั้งความเป็นไปได้ ความยอมรับ และการนำไปใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตารางไขว้ (cross tab)
3. การประเมินความตรงเชิงโครงสร้างและวิเคราะห์จำนวนองค์ประกอบเพื่อยืนยันมาตรฐานที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis)

ผลการวิจัย

สาระในตอนนี้เป็นการนำเสนอผลการวิจัย โดยนำเสนอมาตรฐานรวมการจัดแหล่งการเรียนรู้รวมทุกประเภท โดยแยกนำเสนอเป็นรายมาตรฐานแต่ละมาตรฐาน นำเสนอสาระแบ่งเป็น 3 ตอน ตอนแรก ได้แก่ มาตรฐานและตัวบ่งชี้ ตอนที่สอง ได้แก่ การสรุปผลการประเมิน และตอนที่ 3 ผลจากการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิและการประชาพิจารณ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตอนที่ 1 มาตรฐานและตัวบ่งชี้การจัดการแหล่งการเรียนรู้

มาตรฐานและตัวบ่งชี้การจัดการแหล่งเรียนรู้ที่พึงประสงค์ ประกอบด้วยมาตรฐานสำคัญ 3 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานความเป็นแหล่งการเรียนรู้ มาตรฐานการจัดการแหล่งการเรียนรู้ และมาตรฐานผลการจัดการเรียนรู้และผลกระทบ โดยที่มาตรฐานความเป็นแหล่งการเรียนรู้ประกอบด้วย 3 มาตรฐานรอง 22 ตัวบ่งชี้ มาตรฐานการจัดการแหล่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 มาตรฐานรอง 20 ตัวบ่งชี้ และมาตรฐานผลการจัดการเรียนรู้และผลกระทบมี 1 มาตรฐาน 3 ตัวบ่งชี้

ตอนที่ 2 การสรุปผลการประเมินตาม (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์

มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้นี้ใช้สำหรับการประเมินการจัดแหล่งการเรียนรู้ โดยใช้หน่วยการประเมินเป็นเขตพื้นที่การศึกษา มิติที่ใช้ในการประเมินแบ่งออกเป็น 2 มิติ ได้แก่ มิติเชิงปริมาณ และมิติเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

มิติเชิงปริมาณ เป็นการประเมินโดยพิจารณาจากจำนวนแหล่งการเรียนรู้ในเขตพื้นที่การศึกษา หาก เขตพื้นที่การศึกษาใดมีการจัดแหล่งการเรียนรู้จำนวนมาก แสดงว่ามีคุณภาพมากโดยแบ่งระดับการประเมินดังนี้

ระดับ 1 หมายถึง มีจำนวนแหล่งการเรียนรู้ 1 - 3 แหล่ง ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน สวนสาธารณะ หรือศูนย์กีฬาและนันทนาการ

ระดับ 2 หมายถึงมีจำนวนแหล่งการเรียนรู้ 4 - 6 แหล่ง โดยมีแหล่งการเรียนรู้ในระดับ 1 และเพิ่มเติมแหล่งการเรียนรู้สวนสัตว์ พิพิธภัณฑ์ หรือสวนพฤกษศาสตร์ อย่างน้อย 1 แหล่ง

ระดับ 3 หมายถึงมีจำนวนแหล่งการเรียนรู้ 7 - 8 แหล่ง โดยมีแหล่งการเรียนรู้ในระดับ 2 และเพิ่มเติมแหล่งการเรียนรู้หอศิลป์ หรืออุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อย่างน้อย 1 แหล่ง

มิติเชิงคุณภาพ มิติเชิงคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของแหล่งการเรียนรู้ที่มีการบริหารจัดการตามมาตรฐาน โดยเฉลี่ยจากแหล่งการเรียนรู้ทั้ง 8 แหล่ง ซึ่งในแต่ละมาตรฐานเป็นมาตรฐานเป็นมาตรฐานค่า 3 ระดับ

ตอนที่ 3 ผลจากการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิและประชาพิจารณ์

หลังจากการพัฒนา (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการนำ (ร่าง) มาตรฐานฯ เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาความเหมาะสม พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยและให้คงมีจำนวนมาตรฐานและตัวบ่งชี้เท่าเดิม มีการเสนอให้ปรับเปลี่ยนการใช้ภาษา และผลจากการประชาพิจารณ์มีดังนี้

1. ผลการสำรวจด้วยแบบสอบถาม พบว่า การดำเนินงานของแหล่งการเรียนรู้ตาม (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.35) ตัวบ่งชี้ที่มีการดำเนินงานมากที่สุด ได้แก่ มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีระบบการรักษาความสะอาดและความปลอดภัย รองลงมา ได้แก่ การเดินทางเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ได้สะดวกและรวดเร็ว และความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ในระดับที่เท่ากัน (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 และ 3.77 ตามลำดับ) และตัวบ่งชี้ที่มีการดำเนินการต่ำที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ มีการดำเนินการติดตามประเมินผลตามแผน บุคลากรมีจำนวนเพียงพอ และมีการระดมทุนและทรัพยากรจากชุมชนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.93, 2.86 และ 2.77 ตามลำดับ) ผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์เห็นว่า (ร่าง) มาตรฐานฯ ด้านประโยชน์ ด้านการยอมรับ และด้านการนำไปใช้ของ (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ทุกด้านอยู่ในระดับดี (ค่าเฉลี่ย 4.05, 3.84 และ 3.77 ตามลำดับ) โดยทุกด้านมีความคิดเห็นค่อนข้างแตกต่างกัน (SD .63 , .69 และ .75 ตามลำดับ)

2. ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหา คณะผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ผลที่ได้จากการประชาพิจารณ์

ผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์เห็นว่าควรมีการเพิ่มตัวบ่งชี้เกี่ยวกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของผู้ใช้แหล่งการเรียนรู้ ควรมีการปรับการใช้ภาษาให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น และควรมีคำอธิบายตัวบ่งชี้ให้มีรายละเอียดมากขึ้นโดยการจัดทำคู่มือประกอบการใช้

ภายหลังการประชาพิจารณ์คณะผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุง (ร่าง) มาตรฐานแหล่งการเรียนรู้ โดยพิจารณาจากผลการประชาพิจารณ์ คณะผู้วิจัยทำการปรับปรุงการใช้ภาษาให้มีความชัดเจนและมีความสอดคล้องกันมากยิ่งขึ้น เพิ่มคำอธิบายตัวบ่งชี้ให้มีรายละเอียดและเข้าใจง่ายมากยิ่งขึ้น และพิจารณาปรับตัวบ่งชี้เพิ่ม 1 ตัวบ่งชี้ ในมาตรฐานผลจากการเรียนรู้และผลกระทบ ได้แก่ “ความเป็นเจ้าของและจิตสาธารณะของผู้รับบริการ” สรุปได้ว่า (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์มี 3 มาตรฐาน 46 ตัวบ่งชี้

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง (second order factor analysis)

ผลการวิเคราะห์ พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 11.41$, $df=13$, $p=0.58$) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.98 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.93 และค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยส่วนที่เหลือ (RMR) มีค่าเท่ากับ 0.019

เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปร พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบทั้งหมดมีค่าเป็นบวก มีขนาดตั้งแต่ 0.54 – 1.00 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกตัวบ่งชี้ มาตรฐานรองของมาตรฐานความเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีค่าน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ สารความรู้ รองลงมา ได้แก่ ความเป็นพลวัตของแหล่งการเรียนรู้ และหลักการของการสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 1.00, 0.94 และ 0.87 คิดเป็นร้อยละ 35.59, 33.45 และ 30.96 ตามลำดับ

มาตรฐานรองของมาตรฐานการจัดการแหล่งการเรียนรู้ที่มีค่าน้ำหนักสำคัญที่สุด ได้แก่ การติดตามประเมินผล รองลงมา ได้แก่ การวางระบบบริหารจัดการ การจัดกิจกรรมและการบริการ และความพร้อมด้านปัจจัย มีค่าเท่ากับ 1.00, 0.95, 0.75 และ 0.54 คิดเป็นร้อยละ 30.86, 29.32, 23.15 และ 16.67 ตามลำดับ มาตรฐานรองของมาตรฐานผลการเรียนรู้และผลกระทบที่มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 1.00 แสดงให้เห็นว่ามาตรฐานเหล่านี้เป็นมาตรฐานสำคัญ

เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบของมาตรฐานรอง พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบทั้งหมดมีค่าเป็นบวก มีขนาดตั้งแต่ 0.78 – 1.00 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกตัว มาตรฐานที่มีค่าน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ มาตรฐานความเป็นแหล่งการเรียนรู้ รองลงมา ได้แก่ มาตรฐานการจัดการแหล่งการเรียนรู้ และมาตรฐานผลการจัดการเรียนรู้และผลกระทบ มีค่าเท่ากับ 0.78, 0.96 และ 1.00 คิดเป็นร้อยละ 28.47, 35.04 และ 36.49 ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. คุณภาพของ (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งเรียนรู้ที่พึงประสงค์

ความเหมาะสมของ (ร่าง) มาตรฐานแหล่งเรียนรู้ที่พึงประสงค์ ผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์เห็นว่า (ร่าง) มาตรฐานฯ มีความเหมาะสมยอมรับ และเป็นไปได้ในการนำไปใช้ประเมินอยู่ในระดับมาก และเพื่อให้เหมาะสมต่อการนำไปใช้จริง จึงควรมีการปรับปรุง (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ และจัดทำคู่มือการใช้มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ โดยอธิบายตัวบ่งชี้แต่ละตัวให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

เมื่อพิจารณารายตัวบ่งชี้ ไม่มีแหล่งการเรียนรู้ใดที่มีผลการดำเนินงานระดับตัวบ่งชี้ในระดับดีมาก จึงควรหาแนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น มีตัวบ่งชี้บางตัวที่อยู่ในระดับมากเฉพาะแหล่งเรียนรู้บางประเภท ทั้งนี้เนื่องจากแหล่งเรียนรู้เหล่านี้ มีการดำเนินการเป็นพิเศษ และมีการจัดทำมาตรฐานแหล่งเรียนรู้เฉพาะ อาทิ พิพิธภัณฑ์ (American Association of Museums, 2005) ห้องสมุดประชาชน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548) สวนสัตว์ (Bartor, M.J. and Kelly, D.J., 2008 และ Malamud, R., 2000) จึงทำให้ผู้ดำเนินการในแหล่งการเรียนรู้เห็นว่ามีผลการดำเนินงานในระดับมาก

2. การนำ (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งเรียนรู้ไปใช้

การนำ (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งเรียนรู้ไปใช้ สำหรับการประเมินแหล่งเรียนรู้นั้น สามารถนำไปใช้กับแหล่งเรียนรู้ทั้ง 8 ประเภท รวมทั้งแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ก็สามารถนำ (ร่าง) มาตรฐานฯ นี้ไปใช้ได้ เนื่องจาก ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นเป็นตัวบ่งชี้รวม (core indicator) ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้กว้างๆ สำหรับแหล่งเรียนรู้ทุกประเภทสามารถใช้ร่วมกันได้ ผู้ที่ควรเป็นผู้รับผิดชอบในการประเมินผล ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การนำผลการประเมินไปใช้ ควรนำไปใช้

เป็นหลักเทียบสมรรถนะ (benchmark) ไม่ควรนำไปเป็นส่วนประกอบในการประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อเลื่อนตำแหน่ง ให้ค่าตอบแทนของบุคลากรทางการศึกษาหรือผู้เกี่ยวข้อง และไม่ใช้เพื่อการจับผิดหรือให้คุณให้โทษแก่เขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์นี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท และเพื่อพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้มีประโยชน์และสอดคล้องกับความต้องการในการค้นคว้าศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่องของผู้เรียน ชุมชน และสังคม และสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) ควรมีแนวทางในการสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้และชุมชนอย่างจริงจัง ทั้งในด้านงบประมาณ สถานที่ บุคลากร สื่อ และทรัพยากร เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

1. ควรมีการนำ (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ ไปใช้ในการประเมินแหล่งการเรียนรู้ทั้ง 8 ประเภท และแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ เพื่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
2. เมื่อมีการจัดทำเป็นมาตรฐานแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ที่สมบูรณ์แล้ว การนำไปใช้ประเมินแหล่งการเรียนรู้ควรมีการจัดทำคู่มือสำหรับการประเมิน โดยอธิบายรายละเอียดและขั้นตอนให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น
3. ควรมีการวิจัยและพัฒนามาตรฐานแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่จัดขึ้นในชุมชน ท้องถิ่น และมีการศึกษารวบรวมจัดทำฐานข้อมูลแหล่งการเรียนรู้ในประเทศไทย ทั้งที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สร้างโดยรัฐ เอกชน องค์กร หน่วยงานต่างๆ รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นว่ามีแหล่งการเรียนรู้ใดบ้าง และมีลักษณะเช่นไร เพื่อใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่
4. ควรนำ (ร่าง) มาตรฐานและตัวบ่งชี้แหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ที่พัฒนาขึ้น ไปดำเนินการตามหลักการพัฒนาตัวบ่งชี้ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของ (ร่าง) มาตรฐาน เนื่องจากมีตัวบ่งชี้เพิ่มขึ้น 1 ตัวบ่งชี้ ภายหลังจากศึกษาด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ในการวิจัยครั้งนี้